

Marko Marulić

Judita

Impresum

I. Meštrović, Marulićevo poprsje

Izdavač:

OŠ „Vladimir Nazor” Ploče

Tina Ujevića 3

20340 Ploče

tel. 020/679-062

e-adresa: osploce@os-vnazor-ploce.skole.hr

Ravnateljica: Tihana Pažin

Medijska skupina, učenici 7.a, 7.b i 7.c razreda

Glavna i odgovorna urednica:

Ivana Pudar Pećar, prof. hrvatskog jezika i književnosti

Uredništvo:

Marin Damić

Antea Beader

Olivera Palameta

Petra Scipioni

Dario Kandić

Luka Barbir

Nina Šiljeg

Jan Đorđević

Naslovnica:

Roko Pavlović

Ploče, travanj 2021.

Riječ uredništva

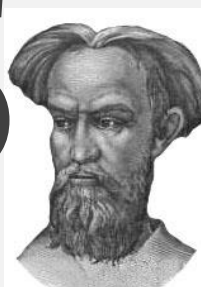
Dragi čitatelji,

velika i značajna obljetnica potaknula nas je da proučimo život i stvaralaštvo Marka Marulića, *oca hrvatske književnosti*. 500 godina tiskane hrvatske književnosti bogata je ostavština koju svatko od nas treba barem donekle poznavati, poštivati i prenijeti budućim naraštajima. Naš časopis skromni je doprinos njegovanju hrvatske pisane riječi, a izrađen je prvenstveno s ciljem upoznavanja prvog tiskanog književnog djela na hrvatskom jeziku.

Krenimo vremeplovom u 15. i 16. stoljeće!

Sadržaj

5

Upoznajmo
Marka
Marulića

7

9

Split u
Marulićevo
doba

Marulićevo
stvaralaštvo

Anegdote iz Marulićeva života	11
Marulićev hrvatski jezik	13
Tko je Judita	15
Preporuka za čitanje <i>Judite</i>	17
Tri djela o istom liku	19
Jeste li znali	21
Smijeh je lijek	23
Što znam	25

Upoznajmo Marka Marulića

oca hrvatske književnosti

Priredio: Marin Damić, 7.b

Izvor: Wikipedia

(Split,
18. kolovoza 1450. –
Split,
5. siječnja 1524.)

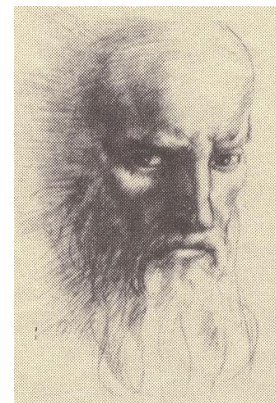
Marulić je rođen u splitskoj plemićkoj obitelji koja se od 1436. nazivala i Pecenić ili Pečenić. U Splitu je završio humanističku školu, no ne zna se točno gdje je studirao, prema nekim pretpostavkama u Padovi.

*Obiteljski grb na nadgrobnoj ploči
Marka Marulića*

Bavio se odvjetništvom u rodnome gradu i obavljao razne gradske dužnosti: egzaminatora, sudca, izvršitelja oporuka. Središnja je osoba splitskoga humanističkoga kruga.

O Marulićevim su se mladenačkim godinama stvorila dva oprečna mišljenja: s jedne je strane Franjo Božičević u Marulićevoj biografiji napisao da je u mladosti živio raskalašeno. Prema drugoj je priči Marulić od početka živio poluisposničkim životom. Bio je aktivan u pomaganju hrvatskim knezovima protiv Turaka. Pjesnikovi pozivi na borbu protiv Turaka zrače hrvatskim domoljubljem.

David Pons, Marko Marulić

Marcus Marulus,
Marulus Delmata,
Marulus Spalatensis,
Pečenić

Marulića se naziva *ocem hrvatske književnosti*, učenim pjesnikom, *poeta doctus* te kršćanskim pjesnikom, *poeta christianus*.

Marulićevo stvaralaštvo

Judita, Mletci, 1521.

Većinu svojih djela Marulić je napisao na latinskom jeziku, neka na hrvatskom i nekoliko kratkih spisa na talijanskom jeziku.

Judita (napisana 1501., objavljena 1521.), religiozni je ep na hrvatskome jeziku i čakavskome narječju.

Najvažnija djela na hrvatskom jeziku:

Suzana – biblijska poema u 780 stihova, tematizira biblijsku priču babilonskoj Židovki lažn o optuženoj za preljub.

Molitva suprotiva Turkom – pjesma u 172 dvostruko rimovana dvanaesterca protuturske tematike, napisana između 1493. i 1500.

U pjesmi je skriven akrostih *Solus Deus potes nos liberare de tribulatione inimicorum Turcorum sua potentia infinita* - "Samo nas Bog, svojom svemoćnom rukom, može spasiti od nevolje naših neprijatelja Turaka. Stih je otkrio Luko Paljetak.

Tuženje grada Hjerosolima – lamenti protuturske tematike

Priredila: Antea Beader, 7.c

Izvor: Wikipedia

Najvažnija djela na latinskom jeziku:

Davidias (Davidijada),

religiozni je junačko-povijesni ep u 14 knjiga s 6765 heksametara. Cijelo djelo je alegorija: David je Krist, a Šaul Židovi. Prvi je put izdano kasne 1954. godine.

De humilitate et gloria Christi (O poniznosti i slavi Krista) – kristološka je rasprava iz 1518. godine u kojem dokazuje Židovima da je Krist obećani Mesija.

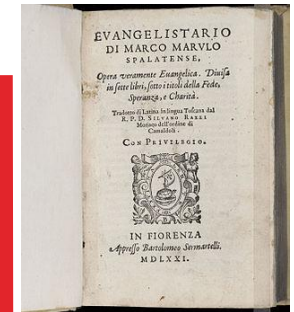
De institutione bene vivendi per exempla sanctorum (Pouke za čestit život prema primjerima svetaca) – moralistički je spis biblijskoga i hagiografskog nadahnuća, zbirka poučnih priča i anegdota, religiozno, moralno i poučno djelo u šest knjiga iz 1498. godine. To je njegovo u svijetu najprevođenije djelo, koje je za njegova života prevedeno čak i na japanski jezik, a tiskano je šezdesetak puta (četiri puta za života).

De ultimo Christi iudicio (O posljednjem sudu Kristovu) – retorički najdotjeraniji Marulićev tekst

Epistola Marci Maruli Spalatensis ad Adrianum VI. (Pismo Marka Marulića Splićanina Hadrijanu VI.) – pismo je Hadrijanu VI. kao apel za uspostavu sloge među katoličkim vladarima da se zajedno odupru Turcima.

Evangelistarium (Evangelistar)

-rasprava u sedam knjiga, nastala u razdoblju od 1480. do 1500., tiskana šezdesetak puta. U djelu se govori o etičkim načelima i moralnim dužnostima kakva se očekuju od jednog kršćanina, a temelj su tri kreposti: vjera, nada i ljubav.

Naslovnica Evangelistara iz 1571.

Marulić je pisao i druge latinske pjesme: elegije, epigrame, poslanice, stihovane svetačke životopise, himne, čak i ljubavne pjesme.

Psichologia de ratione animae humanae (Psihologija o temelju ljudske duše) – djelo je poznato jer se u njemu prvi put spominje riječ "psihologija.

A detailed historical map of Split, Croatia, from 1717. The map shows the city's layout, including the harbor, the city walls, and various buildings. The map is titled 'SPALLATO' and includes a scale bar at the bottom. The map is oriented with North at the top.

1 U Marulićevo doba u Splitu je živjelo nešto više od 2000 stanovnika.

2 U to vrijeme Split se širio prema zapadnim zidinama Dioklecijanove palače pa je tako nastajalo novo središte grada, za koje bi se moglo reći da je bilo renesansno. To središte nalazilo se oko današnjeg Voćnog i Narodnog trga.

3 U gradu je bilo mnogo zlatara koji su imali svoju ulicu, u luci su se gradili brodovi, kovali su se alati za poljoprivredu, grad je bio dobro naoružan.

3. Pučani su bili posve okrenuti trgovini i pomorstvu, poljoprivredi i ribarenju.

4 Marko Marulić živio je u vrijeme najsnažnijih borbi za vlast nad politički uznemirenom Dalmacijom. Snažna diplomatska, ali i vojnička borba vodila se između Mlečana s jedne strane i hrvatsko-ugarskog dvora s druge. Posebnu dramatičnost u te događaje unosili su prodori Osmanlija.

5 Nevjerojatno je da je pisac koji je djelovao u tadašnjem malenom Splitu, opkoljenom Osmanlijama, napisao djela koja su tiskana u više od šezdeset izdanja te su bila prevedena na sve važnije jezike.

Split u Marulićevo doba

Anegdote iz Marulićeva života

Spomenik Marku Maruliću u Splitu. Svečano otkrivanje spomenika bilo je 26. srpnja 1925. godine, povodom otvorenja željezničke pruge Zagreb – Split i održavanja velike Jadranske izložbe. Na postamentu je s prednje strane kipar Ivan Meštrović uklesao: Marko Marulić 1450. – 1524., a sa stražnje: *Ivan Meštrović svoje djelo poklonio.*

Otkrivanje spomenika u Splitu, 1925.

Potkraj stoljeća (1499.) neko vrijeme je proveo na otoku Šolti (Nečujam), gdje je bio gost svoga kuma don **Dujma Balistrilića**. Tamo je prevodio na hrvatski glasovito djelo **Tome Kempenca** *De imitatione Christi*, nazvavši ga *Naslidovanje Isukrstovo*. Godine 1500. hodočastio je u Rim poput mnogih pobožnih ljudi sa svih strana Europe u jubilarnoj prigodi.

Marulićev prvi životopisac i prijatelj Franjo Božičević Natalis opisao je njegov tjelesni izgled: srednjeg stasa, ni mršav ni debeo, crnook, kestenjaste kose, duge brade i orlovskoga nosa.

U Splitu je boravio do kraja života, osim kraćih putovanja. Pronađeni su podatci da je ujesen 1481. otišao u Mletke da bi s obiteljskog imanja prodao suhe smokve i vino.

Marko Marulić u mladosti je živio poput drugih splitskih mladića njegove dobi. Išao je u ribolov, pisao ljubavne pjesme i odlazio na izlet u Solin. U zrelijoj dobi nastupilo je uobičajeno uozbiljenje. Marko se posvetio književnomu radu, obiteljskim poslovima i gradskim obvezama.

Priredila: Petra Scipioni, 7.a

Izvor: Duško Kečkemet, *Život Marka Marulića Splitsčanina*

<https://biblyia.wordpress.com/2014/12/29/znameniti-pisci-marko-marulic-marul-1/>

Kneževa kći ili sestra (nije poznato), imala je dva ljubavnika. Bili su to Papalić i Marko Marulić. Ta dva prijatelja svake bi se večeri izmjenjivali. Papalić i Marulić načinili su koloturnik sa svilenim konopcem kako bi se mogli popeti do te žene.

Jedne večeri bio je Marulićev red, ali Papalić ga je nagovorio da ipak on ode tu večer k ljubavnici. Marulić je čekao prijatelja u strahu da će biti uhvaćeni. Odjednom je začuo nekakav zvuk. Pomislio je da je to njegov prijatelj Papalić koji je možda nespretno pao spuštajući se. Uočio je neku vreću. Pogledao je u nju i ugledao Papalićevu glavu. Bio je zgrožen.

Nakon tog događaja odnio je vreću do jednog nosača pretvarajući se kao da je nešto drugo u njoj. Na kraju je, u tajnosti, pokopao prijatelja.

Marulićev hrvatski jezik

Molitva suprotiva Turkom

Svemogući Bože moj, kim svaka postaju,
Odvрати jur gnјiv tvoj, ter pomiluj naju.
Ostavi zlu volju, pozri na virni puk,
Gdi tarpi nevolju svak' čas od turskih ruk.
Luge, sela, grade popliniv s' žegoše,
Muže, žene, mlade svezav povedoše.
Ubiše junake koji se arvihu,
A ine nejake u sinžir vedihu.
Sinke porobiše od krila materam,
I jošće činiše njih vašćine kćeram.
Daleč rastavljaju od draga miloga,
Tih tamo prodaju, a simo inoga.
Evo još oltari tvoji raskidaju,
I sve svete stvari tlačiti ne haju.
U temple se svete konje uvajaju,
Prilike propete pod noge metaju.
Svite, u kih tebi služba se činjaše,
Raskrajati sebi u kovadih jaše.
Pehare kovaše od kaležev tvojih,
I još pokovaše pase sabalj svojih.
Oto, ča je gore, divstvo oskvarniše
Divic, ke pokore čineći, služiše;
Ter dicu neumiću obrizav, tiskoše
U veću nesriću ner kih posikoše!
Eto jur potarvši mnoge gospode stan,
Hite ne ustarpši ostalih dati van.
Sve dni ter sve noći nigdir ne sustaju,
Nastojeć primoci karstjan ki ostaju.

(...)

Marulić je
svjesno
gradio novu
umjetničku
hrvatsku
književnost i
hrvatski
književni
jezik.

*Vrijednost i ljepota
Judite je u njezinu jeziku.
Nije to pravi pučki jezik
kojim su govorili njegovi
suvremenici. Čakavska je
to ikavica s mnoštvom
lijepih domaćih riječi
koje su danas
zaboravljene i
zamijenjene, često lošim,
tuđicama.*

*U Marulićevo doba još se
nisu talijanizmi uvukli u
dalmatinski govor, kao u
naredna stoljeća.*

U hrvatskim je
stihovima slobodniji,
bliži svojim ljudima,
njihovu govoru,
njihovim izrazima,
imenima. On piše
hrvatski ili slovinski
da ga razumiju i oni
„ki nisu naučni knjige
latinske aliti djačke”.

*Neki smatraju da Marulićeva
djela na hrvatskom nisu
jezično i stilski savršena kao
djela na latinskom jeziku.*

On piše i da ohrabri
sugrađane i sunarodnjake u
borbi protiv Turaka.

Izvor:
https://issuu.com/gkmm/docs/zivot_marka_marulica_splicanina_pregled/89

Tko je Judita

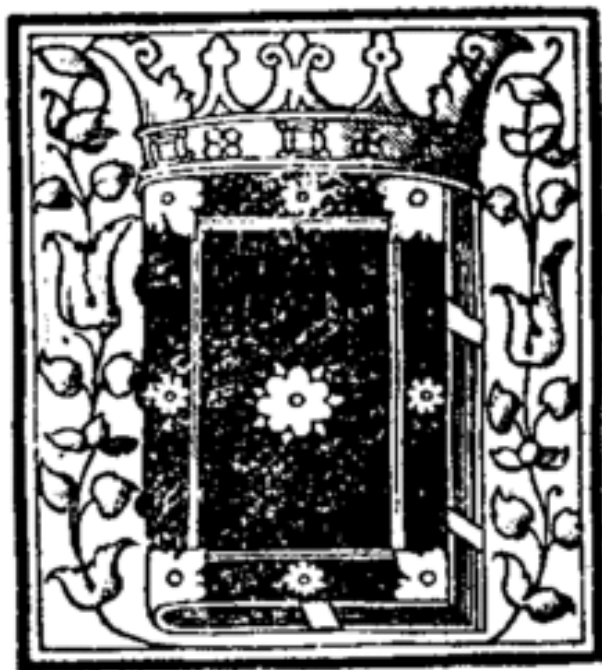
Prema Marku Maruliću Judita je prelijepa i mudra žena. Prvi put se spominje u Bibliji. Bila je suosjećajna žena te su je svi voljeli. Spasila je Betuliju svojom snalažljivošću, mudrošću i domišljatošću. Kako je mislila, od Boga je dobila dar ljepote da spasi rodni grad. Svoj dar je lukavo iskoristila. Ljepotom je zavela Nabukodonosorovog vojskovođu Holoferna. On ju je jednog dana pozvao na večeru. Judita ga je opila vinom te je zaspao. U snu mu je odrubila glavu i donijela je na pladnju pred svoje sugrađane. Ljudi su je toliko voljeli i poštovali da su sedam dana oplakivali njezinu smrt te su je smatrali sveticom.

C Libar Marca Marula Splichianina Vchomle
 ušdarfi Istoria Sfete udouice Judit u uersih
 haruacchi slofena/chacho ona ubi uoi
 uodu Olopherna Polridu uoif
 che gnegoue/i oslodobi pu
 ch israelschi od ueli
 che pogibili.

Proda iuse ubnecih umarcari i ustacū
 chidarfi libar sa signao.

Naslovnica prvog izdanja *Judite*

Preporuka za čitanje Judite

Cristofano Allori: Judita s Holofernovom glavom, oko 1580. godine.

Juditu bih preporučila
 svim čitateljima koji
 vole anegdote i narodne
 priče. U tom poznatom
 djelu radi se o hrabroj
 ženi, obdarenoj Božjom
 ljepotom, koja je zavela
 vojskovođu protivničke
 vojske te mu odrubila
 glavu. Djelo se može
 povezati s problemima
 suvremenog društva, s
 podcjenjivanjem žena i
 njihove moći.

Marko Marulić Juditu
 je napisao svom kumu
 na starom čakavskom
 narječju, ali danas to
 djelo možete naći i na
 suvremenoj
 hrvatskom jeziku.
 Judita je dio opće
 kulture hrvatskoga
 naroda i zato mislim
 da bi je svaki Hrvat
 trebao pročitati u
 nekom dijelu svog
 života.

Tekst: Nina Šiljeg, 7.a

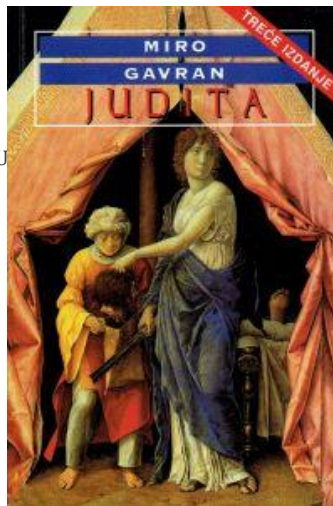
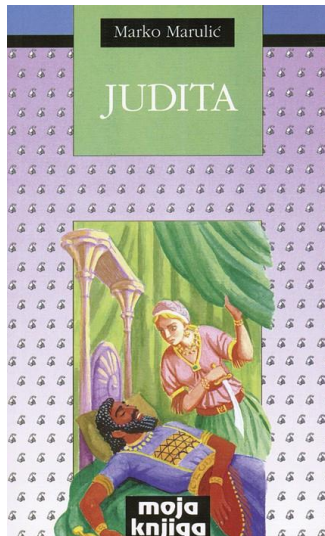
Tri djela o istom liku

(...)

*Dokla je živila Judita na saj svit,
zemlja je u mir bila i potom vele lit.
Dan u ki bi dobit Oloferne čtiše,
svećen je vazda bit od tih ki dobiše.
Dokla ne podbiše pod jaram svu šiju,
pokol umoriše s proroci Mesiju.
Komu poklon diju, Bogu, spasu momu,
jere konac viju počitan'ju tomu.
Juditi u komu slava će bit dokol
svitu zemaljskomu počne gorit okol.
Ako li daj dotol dokla zemlja ova
bude na karte sfolj slovinjska čtit slova.
Trudna toga plova ovdj jidra kala
plavca moja nova. Bogu budi hvala
Ki nebesa skova i svaka ostala.
Amen.*

*Ovdj svaršuju knjige Marka Marula
Splićanina
svarhu istorije svete udovice Judite,
štampane u Bnech po(m)njom i
nastojan'jem
Petreta Sričića Splićanina.
Na svem Bogu hvala. Amen.*

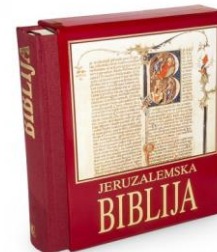
Marulić, Judita (završni dio)

(...)

Tih dana sve je to čula Judita, kći Merarija, sina Oksa, sina Oziela, sina Elkija, sina Ananije, sina Gedeona, sina Rafaina, sina Ahitoba, sina Elije, sina Helkije, sina Eliaba, sina Natanaela, sina Salamiela, sina Sarasadaja, sina Izraelova. ² Njezin muž Manaše, iz istoga plemena i obitelji, bješe umro za žetve ječma. ³ Nadgledavao je one koji su povezivali snopove na njivi kad ga pogodi sunčanica: pade na postelju i umrije u Betuliji, gradu svome. Pokopaše ga do njegovih otaca u polju što se nalazi na pola puta između Dotaina i Balamona. ⁴ Judita odonda življaše kao udovica već tri godine i četiri mjeseca. ⁵ Načinila je sebi sobu na ravnome kućnom krovu, navukla preko bokova kostrijet i nosila haljine udovičke. ⁶ Postila je sve dane udovištva svoga, osim uoči subote i za samih subota, uoči mlađaka i za samih mlađaka te za svetkovina i blagdana doma Izraelova. ⁷ Bila je lijepa i naočita. Njezin muž Manaše bijaše joj ostavio zlata i srebra, slugu i sluškinja, stoke i zemljišta, i tako je živjela. ⁸ Ne bijaše nikoga koji bi kazao što ružno o njoj, jer je bila jako bogobojazna.

Biblija, Judita, 8. poglavlje

(...)

I posta moj život nenasna mučnina i nenasna laž, što guši me iz dana u dan kao prokletstvo nepodnošljivo.

Jer postah ono što nisam.

Prisiljena na vječno ponavljanje laži koja me odredi.

Pet godina nakon što ubih Holoferna odlučih povjeriti svoju priču šutljivom papiru i čovjeku koji će je naći nakon moje smrti, da bar on sazna istinu da ne spasih ja Betuliju i Izrael od Asiraca, nego da im spas donese ljubav čovjeka kojem bijaše draža smrt negoli život bez žene koju ljubljaše svim srcem.

Miro Gavran, Judita

Odlukom Hrvatskoga sabora (1996.) 22. travnja obilježava se kao Dan hrvatske knjige u spomen na Marka Marulića koji je na taj dan 1501. dovršio *Juditu*.

1

Judita je napisana 1501., a tiskana tek 1521. godine, u Veneciji. Pretpostavlja se da je 20 godina bila u rukopisu jer je tada u cijelom Splitu bilo tek 200-tinjak pismenih ljudi, a tisak je bio iznimno skup.

2

Pouke za čestit život prema primjerima svetaca, kršćansko-moralističko djelo na latinskome jeziku, onodobni je „bestseller“. Tiskano je do danas više od 30 puta djelo je izdano u prijevodu na različite jezike tako da je to najobjavljivanija hrvatska knjiga u inozemstvu.

3

Prva uporaba riječi *psihologija* pripisuje se Maruliću.

5

Marulić je, prema vlastitoj želji izraženoj oporukom, pokopan u crkvi sv. Frane u Splitu.

4

Jeste li znali

Priredio: Luka Barbir, 7.a
Izvor: Wikipedija

Među slavnim čitateljima Marulićevih latinskih knjiga nalaze se sv. Ignacije Loyola, sv. Franjo Ksaverski, sv. Franjo Saleški, sv. Karlo Boromejski, Toma Morus, francuska kraljica Margareta Navarska, engleski kralj Henrik VIII i veliki španjolski barokni pisac Francisco de Quevedo.

6

Jedini cjeloviti primjerak Marulićeve *Judite* sačuvan je u Franjevačkom samostanu Male braće u Dubrovniku.

7

U Splitu postoji centar za proučavanje Marka Marulića i njegova humanističkoga kruga, osnovan je 1995. godine, a zove se Marulianum.

8

Neki Marulićevi latinski tekstovi još uvijek nisu pronađeni, premda su poznati po svojim naslovima. U posljednje je doba u Engleskoj pronađen rukopis Marulićeve latinske biografije **sv. Jeronima**, a u škotskoj rukopis latinskih pjesama, među kojima ima i ljubavnih.

9

Marulićev lik nalazi se na novčanici od 500 kn.

10

Smijeh je lijek

ŽALOSNA ISTINA

Razgovarao Marulić s učenikom 21. stoljeća.

*„Možeš li zamisliti kako bi lijepo bilo da živiš u doba humanizma i renesanse, kada su nastala najvrjednija umjetnička djela?“
uživljeno upita Marulić.*

„Nikako ne bih volio živjeti u 16. st.!”

Kakav bi to život bio bez mobitela i računala?“ začuđen je učenik.

„Da, vjerujem ti. Živiš u svijetu u kojemu je veći problem prazna baterija mobitela nego čovjekova prazna glava!”

5 ZAPOVIJEDI

Javio se Marulić učeniku kako bi mu naveo 5 zapovijedi humanizma kojima se vodio pri stvaranju svojih djela.

Marulić:

„Nasljeduj grčku i rimsku umjetnost!

Prouči srednjovjekovnu kršćansku filozofiju!

Vjeruj u sposobnost i vrijednost čovjeka!

Potiči čovjekovu svestranost!

Njeguj slobodan duh i trudi se stjecati nova znanja!”

Učenik:

„Hvala, Maruliću, na savjetima, ali imam ja svojih 5 zapovijedi:

Ne misli!

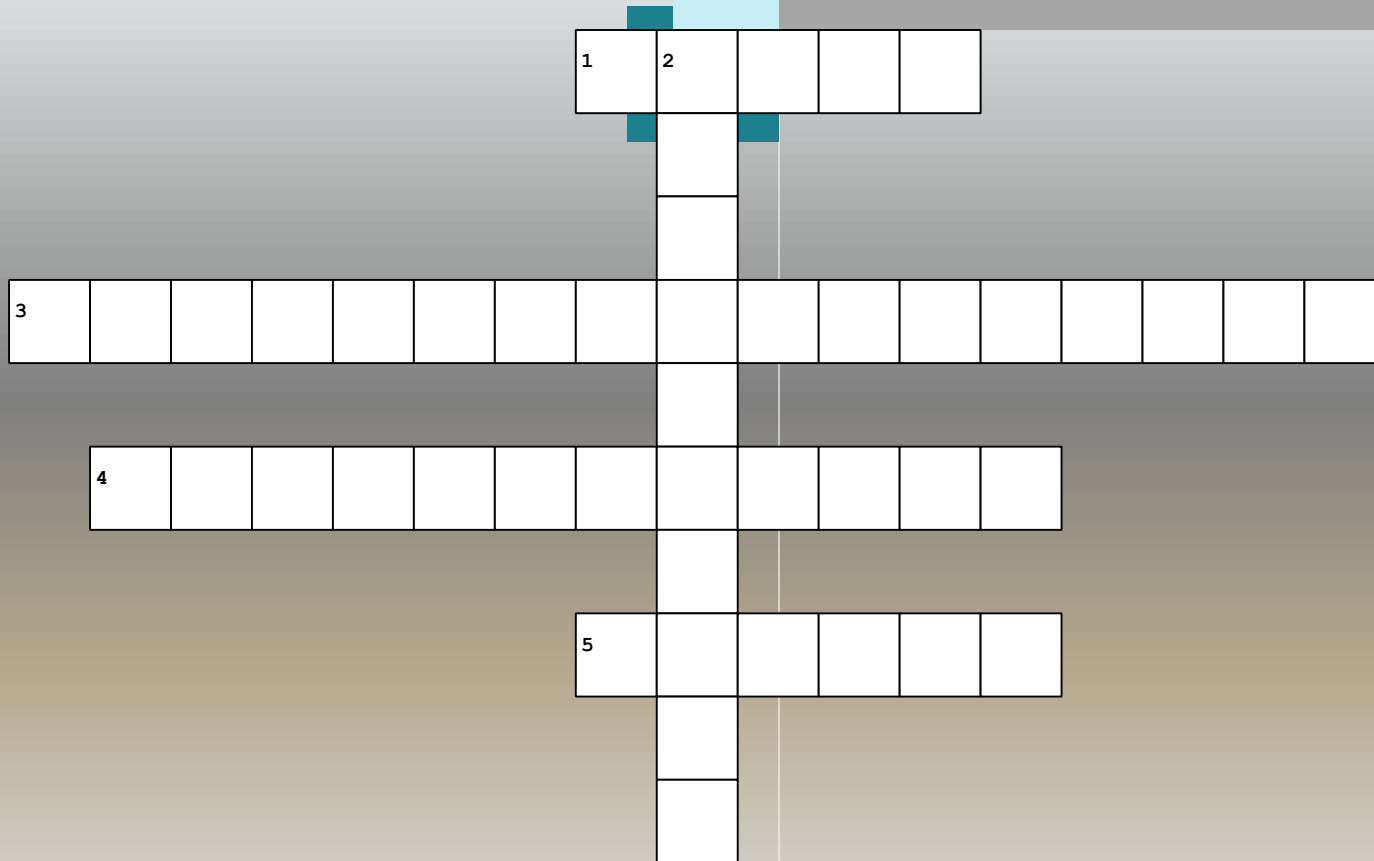
Ako misliš, ne govori!

Ako govoriš, ne piši!

Ako pišeš, ne potpisuj!

Ako potpišeš, sam si kriv!”

Što znam

VODORAVNO

1. grad u kojem se rodio i živio Marulić
3. 22. travnja obilježava se...
4. znanost o Maruliću
5. prvo tiskano književno djelo na hrvatskom jeziku

OKOMITO

2. novčanica na kojoj se nalazi Marulić

Oproštaj

*Ovdi usrid luke naša mlada plavca
Uzdvigla je jidra voljna, smina i nova.
I hoteća pojti putom svojeg plova
Gre prez kog vojvode al zakonodavca.*

*Budi da smo virni krivovirna pravca,
Ništar manje čtîmo (koko i zemlja ova)
- Kî va versih libar množ harvacki skova -
Marulića Marka, splitskog začinjavca.*

*U lipom jaziku, gdi "ča" slaje zvoni,
Mi dobročasimo garb slovućeg greba
I tokoj ti napis dijački i stari.*

*Zbogom, o Marule! Pojti ćemo, poni
Žaju imimo velu sunčenoga neba:
Korugva nam ćuhta; gremo, mi puntari!
Tin Ujević*

*Zbogom, o Marule! Poći ćemo, jer
Silno žeđamo za sunčanim nebom:
Naš stijeg leprša; odlazimo, mi buntovnici!*